

Promotion of Political Socialization Based on the Slogan for the Year 1402 'Inflation Control and Growth in Production'

Mehrdad Taheri*

ABSTRACT

The current article is the result of research on the slogan for the year 1402, which examines the different dimensions of two fundamental keywords of curbing inflation and production growth with the approach of political socialization from the author's point of view. Political socialization is considered the most important factor in transferring the strengths, stability, and continuity of any political system. Undoubtedly, neglecting it or ignoring it will increase the indifference of the people of the society towards the fate of the country and their vulnerability to the false propaganda of the enemies. In fact, the author's concern is the optimal use and utilization of the existing capacities in various fields and resources at the country level to curb inflation and production growth, increase public satisfaction, and promote political socialization among the people of Iran. This research has studied and presented various topics in the economic field using a qualitative, descriptive-explanatory method with the content analysis tool. As it was clear in the final evaluation of the conducted studies, the most frequent were related to the components of controlling and reducing liquidity, preventing the government from becoming too big and shrinking it, the variable of curbing inflation, the criteria of fighting against the rentier economy, staying away from it and strengthening the private sector, and the variable of production growth, which are among the most fundamental factors, which should be given more attention in the policy-making.

KEYWORDS: Production, Inflation, Political socialization, Rentier economy.

* Instructor, PhD, Islamic Azad University; email: mehrdad_taheri57@yahoo.com.

ارتقای جامعه‌پذیری سیاسی با تکیه بر شعار سال ۱۴۰۲

(مهار تورم و رشد تولید)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۳۰

مهرداد طاهری*

چکیده

مقاله حاضر نتیجه تحقیقی در زمینه شعار سال ۱۴۰۲ است که به بررسی ابعاد مختلف دو کلیدواژه مهم و اساسی مهار تورم و رشد تولید با رویکرد جامعه‌پذیری سیاسی از دیدگاه نویسنده می‌پردازد. جامعه‌پذیری سیاسی به‌عنوان مهم‌ترین عامل انتقال نقاط قوت، ثبات و تداوم هر نظام سیاسی به شمار می‌آید. بی‌شک غفلت یا بی‌توجهی به آن باعث فزونی بی‌اعتنایی افراد جامعه نسبت به سرنوشت کشور و آسیب‌پذیری آنان در برابر تبلیغات نادرست دشمنان می‌شود. در واقع، دغدغه نویسنده استفاده و بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های موجود در عرصه‌ها و منابع مختلف در سطح کشور در راستای مهار تورم و رشد تولید و سرانجام افزایش رضایتمندی عمومی و ارتقای جامعه‌پذیری سیاسی در بین مردم کشور است. این تحقیق به روش کیفی، از نوع توصیفی - تبیینی با ابزار تحلیل محتوا به مطالعه و ارائه مطالب مختلف در عرصه‌های اقتصادی پرداخته است. همان‌طور که در ارزیابی نهایی مطالعات انجام شده مشخص است، بیشترین فراوانی مربوط به مؤلفه‌های کنترل و کاهش نقدینگی و جلوگیری از فربه‌شدن دولت و کوچک‌سازی آن در خصوص متغیر مهار تورم و مؤلفه‌های مبارزه با اقتصاد رانتی و دوری از آن و تقویت بخش خصوصی در خصوص متغیر رشد تولید از جمله عوامل بسیار مهم و اساسی محسوب می‌شوند که باید در سیاست‌گذاری‌ها مورد توجه بیشتر قرار گیرد. **واژگان کلیدی:** تولید، تورم، جامعه‌پذیری سیاسی، اقتصاد رانتی.

۱. مقدمه

تورم یکی از عوامل اثرگذار بر توزیع نابرابر درآمد و ثروت، فشار اقتصادی بر دهک‌های ضعیف جامعه، بروز نااطمینانی در اقتصاد، کاهش افق‌های سرمایه‌گذاری و در پی آن کاهش رشد اقتصادی است. تورم بالا و بی‌ثبات، افزون‌بر آثار زیان‌بار یادشده موجب خدشه‌دار شدن اعتبار سیاست‌گذاران کلان اقتصادی به‌ویژه بانک مرکزی شده و تداوم آن می‌تواند موارد حاد بی‌ثباتی سیاسی را در کشور موجب شود. از این رو، شناخت عوامل مؤثر بر بروز تورم و راهکارهای مقابله با آن نه تنها به گسترش و بسط عدالت اجتماعی در جامعه منجر می‌شود، بلکه گامی مهم در جهت ثبات اقتصادی و ایجاد شرایط مناسب برای رشد و توسعه پایدار و امید و اعتماد در مردم است. از این رو حکمرانی بر پایه امنیت مبتنی بر اصولی همچون عدالت، مشارکت و مؤلفه‌هایی مانند سرمایه اجتماعی است (عسکری، ۱۴۰۲: ۱۳۰).

یکی دیگر از اهداف اصلی دولت‌ها در عرصه اقتصادی، تلاش در جهت افزایش نرخ رشد تولید سرانه و بهبود وضعیت رفاهی جامعه است. از جمله سیاست‌های حکمرانی خوب تأکید بر مشارکت همه بخش‌ها به‌منظور دستیابی به رشد و توسعه همه‌جانبه اعم از اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی در پیامی به مناسبت آغاز سال ۱۴۰۲ هجری شمسی، با تأکید بر اینکه اقتصاد، مسئله اصلی کشور است، شعار سال ۱۴۰۲ را «مهار تورم و رشد تولید» اعلام کردند. ایشان با تأکید بر اینکه قضاوتشان درباره اقدامات تولیدگران کشور مثبت است، به رشد برخی شاخص‌های اقتصادی نیز اشاره کردند و افزودند: در بخش بیمه، شاخص‌ها خوب است و در بخش‌های مربوط به آب، گاز، راه، و محیط‌زیست کارهای خوبی انجام گرفته است. ایشان گفتند: با تأکید می‌گویم، کارهای خوبی که در بخش اقتصاد انجام گرفته باید منجر به گشایش در زندگی و سفره مردم به‌ویژه طبقات ضعیف شود و این موضوع هم جز با برنامه‌ریزی دقیق و استمرار این کارها، امکان‌پذیر نیست.

رهبر انقلاب اسلامی خاطر نشان کردند: از دیگر کارهای اساسی در کنار تولید، موضوع مهم سرمایه‌گذاری است که باید مسئولان دولتی و بخش خصوصی توجه ویژه‌ای به آن داشته باشند. ایشان افزودند: من با در نظر گرفتن همه این جهات بخصوص موضوع تورم به‌عنوان مشکل اصلی و همچنین تولید به‌عنوان یکی از کلیدهای نجات کشور از مشکلات اقتصادی، شعار سال ۱۴۰۲ را «مهار تورم و رشد تولید» اعلام می‌کنم.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای تأکید کردند: باید مسئولان و فعالان اقتصادی و فعالان مردمی و فرهنگی و همچنین صداوسیما که وظیفه فرهنگ‌سازی را برعهده دارند، همه همت خود را بر این دو موضوع قرار دهند تا در درجه اول تورم مهار و کاهش یابد و در درجه بعد زمینه افزایش تولید فراهم شود.

مقدمه

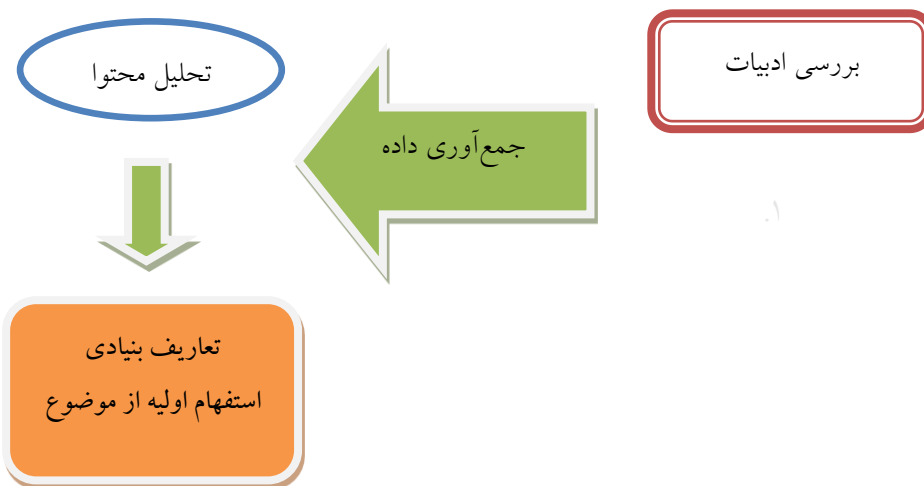
از مهم‌ترین امور حکومت‌داری و حکمرانی خوب تنظیم روابط بین دولت و مردم و احساس و ابراز رضایتمندی آحاد ملت از سیاست‌گذاری‌های صورت گرفته توسط حکمرانان در عرصه‌های مختلفی است که چه به صورت مستقیم و چه غیرمستقیم در زندگی مردم مؤثر است. حال این سیاست‌گذاری‌ها در بخش‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... می‌تواند باشد. استفاده و بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های موجود در عرصه‌ها و منابع مختلف در سطح کشور در راستای مهار تورم و رشد تولید می‌تواند به رشد و بالندگی کشور، ارتقای سطح آسایش و آرامش مردم، ایجاد امید و دل‌بستگی به نظام، ارتقای رضایتمندی، اعتماد و وفاداری مردم منجر شده که سرانجام ثبات و پایداری نظام را به دنبال خواهد داشت.

بی‌شک نارضایتی مردم از دولت و تداوم آن می‌تواند موجبات بی‌ثباتی سیاسی در کشور را فراهم کند؛ از این‌رو شناخت عوامل مؤثر بر بروز تورم و راهکارهای مقابله با آن نه تنها به گسترش و بسط عدالت اجتماعی در جامعه منجر می‌شود، بلکه گامی مهم در جهت ثبات و پایداری نظام مقدس جمهوری اسلامی خواهد بود. بنابراین سؤال اصلی پژوهش این است که تأثیر شعار سال ۱۴۰۲ بر ارتقاء جامعه‌پذیری سیاسی چگونه است؟ و هدف اصلی پژوهش نیز ارتقای جامعه‌پذیری سیاسی در جامعه با تکیه بر مهار تورم و رشد تولید می‌باشد و این اهداف فرعی یعنی افزایش اعتماد مردم به حکومت و نظام و امیدآفرینی در جامعه نیز دنبال می‌شود. پژوهش حاضر شامل مراحل فلسفه پژوهش، رویکرد پژوهش، هدف پژوهش و شیوه گردآوری داده‌هاست؛ از این‌رو این مقاله براساس هدف، از نوع کاربردی و براساس ماهیت، توصیفی - تحلیلی است.

گردآوری داده‌ها بر مبنای یک طرح تحقیق و مبتنی بر شناسایی و تبیین ابعاد مختلف شعار سال به منظور کشف چارچوب مفهومی صورت گرفته و با رویکرد استقرایی و روش اکتشافی به اهداف تعیین شده دست یافته‌ایم. در پژوهش حاضر به منظور بررسی پیشینه موضوع و تعریف اصطلاحات و همچنین، تدوین ادبیات موضوع از روش مطالعه اسناد و مدارک استفاده شده تا به فهم و شناخت کلی از موضوع دست یابیم و سپس با استفاده از روش تحلیل محتوا، داده‌های به دست آمده تجزیه و تحلیل شد تا تعاریف بنیادی استخراج و به یک مدل اولیه پژوهش برای جهت‌گیری و نتیجه‌گیری‌ها رسید.

جدول شماره ۱. نمودار مراحل پژوهش

خروجی پژوهش	روش تجزیه و تحلیل	منابع مورد استفاده	روش جمع‌آوری داده	رویکرد
تعاریف بنیادی، استفهام اولیه از موضوع	تحلیل محتوا	منابع علمی مکتوب و دیجیتال، پایگاه‌های اطلاعاتی علمی	بررسی اسنادی	کیفی: (پیشینه)

نمودار مراحل پژوهش

۲. ادبیات موضوع و مبانی نظری

تورم را می‌توان تحت عنوان «بالا رفتن قیمت پول» تعریف نمود. امروزه در سیاست دولت‌ها، به کنترل تورم اولویت داده شده است. برای یافتن علت این امر باید اثرات بالا رفتن قیمت پول و یا به‌دیگرسخن، کاهش ارزش پول را بررسی کرد (هاروی، ۱۳۸۹: ۶۱۷). مبحث تولید، بخش‌های عمده‌ای از علم اقتصاد را تشکیل می‌دهد. خلق مطلوبیت از طریق فعالیت انسانی، خلق اشیاء توسط انسان، فعالیت‌های خدماتی چون حفاظت و نگهداری، پاکیزه‌سازی و غیره هم شامل می‌شود. میزان تولیدات و ارزش اقتصادی تولید یکی از مهم‌ترین ابزارهای اندازه‌گیری موفقیت‌های اقتصادی کشورها محسوب می‌شود (هوفمان، ۱۳۶۷: ۸۵).

استمرار یا دگرگونی فرهنگ‌های سیاسی، درگرو کسب ایستارها و ارزش‌ها توسط مردم است. برای اشاره به نحوه شکل‌گیری ارزش‌های سیاسی و انتقال فرهنگ سیاسی از یک نسل به نسل بعدی، اصطلاح جامعه‌پذیری سیاسی به کار برده می‌شود (آلموند، ۱۳۹۶: ۱۲۳). جامعه‌پذیری سیاسی روند آموزشی است که به انتقال هنجارها و رفتار موردقبول نظام سیاسی مستقری، از نسلی به نسل دیگر کمک می‌کند. بنابراین، هدف جامعه‌پذیری سیاسی تربیت یا پرورش افراد به‌صورتی است که اعضای کارآمد جامعه سیاسی باشند (اختر شهر، ۱۳۸۶: ۳۹). جامعه‌پذیری سیاسی فرایندی است که براساس آن جامعه‌گرایش‌ها، نگرش‌ها، دانش‌ها و اطلاعات و خلاصه ارزش‌ها و معیارهای سیاسی خود را از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌کند (مهرداد، ۱۳۷۶: ۱۷).

جهت‌گیری افراد در مورد نحوه کار نظام سیاسی، شناخت ساختارهای سیاسی، شناخت اهداف نهادها، اعتقادات، قضاوت در مورد قدرت و سیاست، فرهنگ سیاسی، مشارکت سیاسی، به‌وجود آمدن ایستارها و ارزش‌ها در فرد، جهت‌گیری‌های سیاسی می‌توانند مؤلفه‌های جامعه‌پذیری سیاسی را تشکیل دهند (قوام، ۱۳۸۸: ۶۹-۸۳). کسب ایستارها و ارزش‌های سیاسی، شکل‌گیری احساسات سیاسی، تصورات فرد در مورد ملیت، پایبندی‌های مذهبی و مسلکی، احساس فرد در مورد حقوق و وظایف خویش در جامعه از جمله مؤلفه‌های جامعه‌پذیری سیاسی محسوب می‌شوند (آلموند، ۱۳۹۶: ۱۱۱-۱۳۷).

۳. یافته‌ها

در نگاه نخست این شعار دلالت بر دو مطالبه سلبی و ایجابی دارد و مطالبه مهار تورم به‌عنوان شرط لازم رشد تولید، به‌درستی مقدم بر آن شده است. اصولاً در یک شرایط تورمی به‌ویژه

تورم‌های بالا امکان برنامه‌ریزی برای راه‌اندازی و توسعه بنگاه‌های تولیدی وجود نداشته و سرمایه‌گذاران رغبتی به ورود در عرصه تولید نخواهند داشت.

۳-۱. تولید در ایران

در دو دهه اخیر شعارهای پانزده سال به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم مربوط به موضوع اقتصاد بوده و شش سال نیز با تأکید بر مسئله «تولید» نام‌گذاری شده است.

۱۳۸۰ اقتدار ملی و اشتغال‌آفرینی؛ ۱۳۸۱ سال عزت و افتخار حسینی؛ ۱۳۸۲ نهضت

خدمتگزاری

۱۳۸۳ پاسخگویی؛ ۱۳۸۴ همبستگی ملی و مشارکت عمومی؛ ۱۳۸۵ پیامبر اعظم علیه السلام

۱۳۸۶ اتحاد ملی و انسجام اسلامی؛ ۱۳۸۷ نوآوری و شکوفایی؛ ۱۳۸۸ اصلاح الگوی

مصرف

۱۳۸۹ همت مضاعف، کار مضاعف؛ ۱۳۹۰ جهاد اقتصادی؛ ۱۳۹۱ تولید ملی، حمایت از

کار و سرمایه ایرانی

۱۳۹۲ حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی؛ ۱۳۹۳ اقتصاد و فرهنگ، با عزم ملی و مدیریت

جهادی

۱۳۹۴ دولت و ملت، همدلی و هم‌زبانی؛ ۱۳۹۵ اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل؛ ۱۳۹۶

اقتصاد مقاومتی، تولید و اشتغال

۱۳۹۷ حمایت از کالای ایرانی؛ ۱۳۹۸ رونق تولید؛ ۱۳۹۹ جهش تولید؛ ۱۴۰۰ تولید،

پشتیبانی‌ها، مانع‌زدایی‌ها

۱۴۰۱ تولید، دانش‌بنیان، اشتغال‌آفرین؛ ۱۴۰۲ مهار تورم، رشد تولید

«کشوری که تولید ندارد خودش سازنده و پرورنده نیست. دسترنج خود را مصرف نمی‌کند. و همیشه متکی به دیگران و در نتیجه مطیع دیگران خواهد بود» (مقام معظم رهبری در دیدار معلمان و کارگران، ۱۳۸۲/۲/۱۰). در زمینه رشد تولید که به‌واقع می‌توان آن را نسخه درمان برخی بیماری‌های مزمن اقتصادی کشور نظیر نرخ بیکاری بالا، وابستگی به خام‌فروشی و تنوع کم سبد صادراتی کشور دانست، توجه به نکاتی ضروری است. نخستین نکته جذاب‌سازی تولید برای عموم مردم و حاکم شدن فرهنگ سودآوری ناشی از کار و فعالیت مولد اقتصادی به‌جای فرهنگ سودآوری بادآورده از محل دلالی و سفته‌بازی است. بدین منظور، بهبود فضای کسب‌وکار، رفع

موانع تولید و تسهیل راه‌اندازی مشاغل خرد و متوسط و همچنین، پرهزینه‌کردن هر نوع سودآوری از روش‌های غیرمولد و رقیب تولید باید در دستور کار قرار داشته باشد. در این راستا نه تنها دولت بلکه دیگر قوا و بخش‌های حاکمیتی نیز باید به فراخور اختیارات و مسئولیت‌های خود و با عزمی راسخ به پشتیبانی دولت وارد میدان شوند. همچنین، دستگاه‌ها و رسانه‌های تبلیغی، ترویجی و آموزشی باید به توسعه فرهنگ کار و تولید اهتمام جدی ورزند. متأسفانه آنچه در غالب رسانه‌های رسمی و غیررسمی ترویج می‌شود با وضعیت مطلوب در این زمینه فاصله معناداری دارد.

«تولید ثروت از نظر اسلامی بی‌مانع است. تولید ثروت با غارت ثروت دیگران فرق دارد. کسی که به اموال عمومی دست‌درازی می‌کند و بدون پیروی از قانون به دستاوردهای مادی می‌رسد، اینها ممنوع است. اما از طریق قانونی، تولید ثروت از نظر اسلام، مطلوب و مستحسن است» (مقام معظم رهبری در دیدار زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۶/۱/۱).

۳-۱-۱. مولدسازی منابع راکد و کم‌بازده

مولدسازی منابع راکد و کم‌بازده یکی از راهبردهای اصلی در راستای رشد تولید در کشور است. نرخ پایین بهره‌وری در کشور نشان می‌دهد در این زمینه کوتاهی‌هایی صورت گرفته است. بسیاری از معادن، بنگاه‌های متوسط و بزرگ، پالایشگاه‌ها، نیروگاه‌ها و... در کشور در حال فعالیت هستند که بازدهی آنها پایین‌تر از استانداردهای بین‌المللی است. از طرفی ظرفیت‌های مغفول و بکر بسیاری در کشور داریم که هنوز نتوانسته‌ایم آنها را در مدار تولید و ایجاد ارزش افزوده قرار دهیم. عوامل اقتصادی اثرگذار بر قدرت دفاعی کشور عبارت‌اند از: تعامل سازنده و هوشمندانه با اقتصاد جهانی، نظام اقتصادی باز و شرکای تجاری خارجی، طراحی نظام جامع مبارزه با مفاسد اقتصادی و خروج از اقتصاد مبتنی بر تک‌محصولی (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۹: ۲۶). «سهام مردم در حمایت از تولید ملی، مصرف تولیدات داخلی است. ما باید عادت کنیم و برای خودمان فرهنگ کنیم که هر کالایی که مشابه داخلی آن وجود دارد و تولید داخلی متوجه به آن است، آن کالا را از تولیدات داخلی مصرف کرده و از مصرف تولیدات خارجی پرهیز کنیم» (مقام معظم رهبری در پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۱).

۳-۱-۲. اقتصاد تک‌محصولی

نظریه پردازان دولت رانتیر استدلال می‌کنند عواملی مانند پاسخگو نبودن، ضعف حاکمیت قانون و شفاف نبودن هزینه‌ها موجب می‌شود تا فساد اقتصادی و اداری پیامد اجتناب‌ناپذیر دولت‌های یادشده شود (عسکری، ۱۴۰۲: ۱۲۹).

۳-۱-۳. محورهای فرهنگی - اجتماعی

- همراهی و همکاری مردم در اجرای سیاست‌های اقتصادی؛
- احترام به سلسله‌مراتب؛
- مقدم شمردن اهداف ملی و مملکتی بر اهداف شخصی؛
- متعهد بودن به وظایف؛
- تقویت عرق ملی؛
- اصلاح ساختار اداری؛
- شایسته‌سالاری؛
- شفافیت در امور اقتصادی و اداری؛
- پاسخگو بودن دستگاه‌های حکومتی به مردم؛
- چاره‌اندیشی برای فرار مغزها؛
- گسترش فرهنگ کار و تلاش و مطالعه؛
- تقبیح تقاضای کمک از بودجه عمومی؛
- افزایش اعتماد به نظام و امید به آینده؛
- افزایش آگاهی عمومی (قدیری ایبانه، ۱۳۹۲: ۱۴۹).

«ما احتیاج داریم که از سرمایه‌گذاری حمایت بشود. تولید داخلی ترویج بشود. با قاچاق و فساد مجدانه مبارزه بشود. اشتغال به‌عنوان یک هدف مهم دنبال بشود. ثبات و شفافیت و انسجام سیاست‌ها و مقررات اقتصادی انجام بشود» (مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام، ۱۳۸۵/۳/۲۹).

جدول شماره ۲. مؤلفه‌ها و مشخصه‌های رشد تولید با بیشترین فراوانی

مؤلفه‌ها	گویه‌ها	متغیر
مبارزه با اقتصاد رانتهی و دوری از آن	خودداری از خام فروشی، افزایش سبد صادرات کشور، اشاعه فرهنگ سودآوری در قبال انجام کار مولد، نکوهش فرهنگ سودآوری از راه دلالتی، بهبود فضای کسب‌وکار و رفع موانع تولید، بهبود وضعیت بیمه مراکز تولیدی، آموزش و ترویج فرهنگ کار در جامعه، مولدسازی منابع راكد و کم بازده، افزایش آگاهی مردم، هدایت درآمدهای نفتی به بخش تولید	رشد تولید
تقویت بخش خصوصی	اجتناب از انحصار و برخورد جدی با انحصارطلبی، تشویق سرمایه‌داران به سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی، ایجاد اطمینان و امنیت برای حفظ سرمایه سرمایه‌گذار، توجه ویژه به بخش خصوصی در تمامی تصمیمات اقتصادی و سیاست‌گذاری‌های مرتبط، ایجاد بسترهای مناسب برای ورود بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری‌های خارجی	

۳-۲. تورم در ایران

تورم افزایش بی‌رویه و مداوم سطح قیمت‌ها و نابرابری عرضه و تقاضای کل جامعه است. در این بحران فزونی تقاضا بر عرضه کاملاً مشهود است. علت اصلی تورم هماهنگ نبودن افزایش پول در جامعه با افزایش تولید است؛ به‌دیگرسخن، تورم یعنی عدم تناسب بین حجم پول در گردش با عرضه خدمات و کالا. هرچقدر میزان تورم بیشتر باشد، قدرت خرید پول کمتر است. منشأ و ریشه وقوع تورم در کشور خلق نقدینگی است. تحلیل‌کنیزی پیشنهاد می‌کند که در صورت وجود بیکاری دوره‌ای می‌توان با منبسط نمودن تقاضای کل اوضاع را بهبود بخشید. با تداوم انبساط تقاضای کل حتی پس از دستیابی به جایگاه اشتغال کامل تورمی واقعی رخ می‌دهد (هاروی، ۱۳۸۹: ۶۲۵).

عامل ایجاد رشد نقدینگی از یک سو معلول کسری بودجه مستمر دولت بوده که از طریق استقراض از بانک مرکزی و استقراض از بانک‌های کشور (و سرانجام اضافه برداشت بانک‌ها از بانک مرکزی) تأمین شده و از سوی دیگر، ملزم بودن بانک مرکزی به واریز معادل ریالی درآمدهای ارزی ناشی از صادرات نفت به حساب دولت بوده که این امر به افزایش پایه پولی در مقطعی از زمان منجر شده است. بنابر آنچه که در اینجا ذکر شد، یکی از مهم‌ترین عوامل خلق نقدینگی، بی‌انضباطی مالی دولت بوده است.

عامل دیگر در افزایش بی‌رویه نقدینگی، رشد بی‌ضابطه بانک‌های خصوصی طی دو دهه اخیر بوده است. رفتارهای غیرضابطه‌مند و نظارت‌های غیرکارآمد بانک مرکزی بر عملکرد این بانک‌ها به راه افتادن بهمن خلق نقدینگی در اقتصاد کشور منجر شده که آثار و پیامدهای تورمی آن بر کسی پوشیده نیست. از این رو بی‌انضباطی پولی عامل مهم دیگری در افزایش نقدینگی در کشور بوده است. «آن کسانی که از لحاظ اقتصادی صاحب‌نظرند می‌گویند که تورم مربوط به افزایش نقدینگی است. عوامل نقدینگی هم زیاد است. افراد صاحب علم و تجربه باید راه پیدا کنند و این نقدینگی افزایش یافته را طوری هدایت کنند که به گشایش کار مردم منجر شود (مقام معظم رهبری در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای دولت، ۱۳۹۱/۶/۲)».

۳-۲-۱. نقدینگی

در ادبیات اقتصادی رشد حجم پول یکی از دلایل اصلی بروز تورم محسوب می‌شود. افزایش نقدینگی دو منشأ اصلی دارد که عبارت‌اند از: ضریب فزاینده و پایه پولی. پایه پولی از سه بخش اصلی شامل خالص دارایی‌های خارجی، بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی و خالص بدهی دولت به بانک مرکزی تشکیل شده است (عظیمی و میرطامه، ۱۳۹۲: ۴۳).

عوامل تورم در ایران

فشار تقاضا، فشار هزینه، عوامل واردات، عوامل ساختاری، بزرگ بودن دولت و اتکای آن به منابع بانکی، پایین بودن اعتبار بانک مرکزی، عرضه پول (گروه تحقیقات اقتصادی بانک خاورمیانه، ۱۳۹۳: ۱۸).

راهکارها جهت کنترل و جلوگیری از رشد نقدینگی

فروش اوراق مشارکت جهت جمع‌آوری نقدینگی به طوری که جاذبه لازم برای جمع‌آوری نقدینگی اعمال شود؛

- جذب و جلب رضایت مردمی در خصوص سپرده‌های بانکی مردم؛
- تأمین نقدینگی بنگاه‌های اقتصادی از طریق سپرده‌ها و سرمایه‌های مردمی نزد بانک‌ها؛
- گسترش و ایجاد زیرساخت‌های کارگاه‌های کوچک و تولیدات خانگی: بخش اعظمی از نقدینگی مردم می‌تواند در جهت تأمین ماشین‌آلات کوچک و مواد اولیه بخشی از تولیدات و قطعات موردنیاز واحدهای تولیدی بزرگ یا متوسط قرار گیرد. با ایجاد این زمینه‌ها دولت افزون بر

کاهش نرخ بیکاری، توزیع درآمد و اشتغال با هدایت نقدینگی به چرخه تولید می‌تواند کنترل رشد تورم را در دست گیرد.

- جمع‌آوری مطالبات بانک‌ها؛

- ثابت نمودن قیمت خدمات دولتی؛

«دولت بایست جواری برنامه‌ریزی کند که از ناحیه دولت، فشار تورمی روی مردم زیاد نشود. خیلی از خدمات به وسیله دولت انجام می‌گیرد. سهم خودتان را در ایجاد فشار تورمی کم کنید. این جزء کارهای اساسی و مهم است» (مقام معظم رهبری در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای دولت، ۱۳۸۸/۶/۱۸).

- چاپ اسکناس‌های درشت (حذف ۴ صفر از پول کشور)؛

- واگذاری زمین به تعاونی‌های مسکن و ساخت مسکن ارزان‌قیمت؛

- کاهش برداشت از صندوق ذخیره ارزی؛

- اتخاذ سیاست‌های انقباضی در بودجه؛

- تقویت اختیارات بانک مرکزی در جهت کنترل مؤسسات پولی و مالی: تمامی مؤسسات پولی و بانکی که در ارتباط با تزریق نقدینگی در اقتصاد ایران نقش دارند، باید تحت نظارت و حاکمیت آیین‌نامه‌های داخلی بانک مرکزی قرار گرفته و از سیاست‌های پولی و انقباضی بانک مرکزی در زمانی که اقتصاد تورم‌زده است، تبعیت شود. در غیر این صورت تلاش‌ها برای کنترل رشد نقدینگی بی‌اثر خواهد بود؛

- اتخاذ سیاست‌های منسجم، هوشمندانه، برابر واقعیت و تحت کنترل کارگروه اقتصادی در بخش‌های واردات و صادرات؛

- اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی (کوچک‌سازی و کاهش هزینه‌های دولت): همان‌گونه که ذکر شد کوچک‌سازی دولت مستلزم اجرای کامل اصل ۴۴ قانون اساسی است. در اصل ۴۴ مسئله تولید سرمایه، توزیع ثروت براساس مکانیسم بازار آزاد تعیین شده است و نقش دولت کاملاً نقش نظارتی است و تمامی فعالان در بخش تولید و بازرگانی از بخش خصوصی می‌باشد؛ در صورتی که این هدف تحقق یابد، به تدریج نیاز به درآمدهای نفتی کم شده و میزان نقدینگی سیر نزولی پیدا خواهد کرد؛

- فروش و عرضه ارز به بازارهای پولی به صورت هوشمندانه، برابر واقعیت و تحت کنترل کارگروه اقتصادی؛

- سرمایه‌گذاری و هزینه‌کردن درآمدهای نفتی در بخش‌های تولیدی، مولد و اشتغال‌زا.

۳-۲-۲. ارزش پول ملی

«اگر مسئولی در بخش اقتصاد تلاش کند، پول ملی را تقویت کند، در جامعه رونق اقتصادی به وجود آورد و طبقات محروم را از حقوقشان برخوردار نماید، مردم احساس اقتدار و توانایی می‌کنند» (مقام معظم رهبری در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱/۱/۱۳۸۰).

جدول شماره ۳. مؤلفه‌ها و مشخصه‌های مهار تورم با بیشترین فراوانی

مؤلفه‌ها	گویه‌ها	متغیر
کنترل و کاهش نقدینگی	فروش اوراق مشارکت، جذب سپرده‌های مردمی توسط بانک‌ها، تأمین نقدینگی بنگاه‌های اقتصادی از طریق سپرده‌ها، جمع‌آوری مطالبات بانک‌ها، فعال‌سازی بورس، کاهش برداشت از صندوق ذخیره ارزی، تقویت اختیارات بانک‌ها، سیاست‌های انقباضی، چاپ اسکناس‌های درشت	مهار تورم
جلوگیری از فربه‌شدن دولت و کوچک‌سازی آن	کاهش هزینه‌های دولت، واگذاری زمین به تعاونی‌ها در راستای رونق مسکن، تقویت بخش خصوصی، استخدام و انتصاب نخبگان، دادن نقش نظارتی به دولت، تشویق بخش خصوصی در اتمام طرح‌های نیمه تمام، رونق کسب‌وکارها و تولیدات خانگی	

نتیجه‌گیری

۱. جدیدترین و کاربردی‌ترین نظریه اقتصادی در مورد تورم مربوط به نظریه پولی میلتن فریدمن است که علت تورم را هزینه‌های دولت و افزایش نقدینگی در جامعه می‌داند. فریدمن اشکال اساسی را دخالت دولت در اقتصاد می‌داند. وی اعتقاد دارد: هنگامی که اقتصاد کشوری تورم‌زده می‌شود علت اصلی را باید در هزینه‌های دولت و به وجود آمدن بی‌رویه پول در جامعه یافت و برای مهار کردن آن دولت باید از حجم خود و هزینه‌هایی بکاهد که به اقتصاد تحمیل می‌کند (محنت‌فر و دهقانی، ۱۳۸۸: ۹۵). به وضوح و براساس اطلاعات و گویه‌های استخراج‌شده هویدا است که ارزش پایین پول ملی، افزایش نقدینگی و افزایش هزینه‌های دولت را می‌توان به‌عنوان عوامل اصلی و مهم در ایجاد تورم اعلام نمود.

۲. دولت باید از یک سو جریان اطلاعات را درباره اهداف، ساخت‌ها و تشکیلات اساسی خود در جامعه به کار اندازد و وسایل دسترسی مردم را به آنها فراهم کند و از سوی دیگر، و بدون وقفه علائق، وابستگی‌ها و حس وفاداری به نظام را به منظور پیروی داوطلبانه مردم از دستورها، فرامین و قوانین در مردم به‌ویژه در نسل جدید و جوان به‌وجود آورد. راز تداوم و بقای نظام سیاسی نیز در همین نکته نهفته است. در واقع، جامعه‌پذیری سیاسی از مهم‌ترین فراگردهای نظام سیاسی و اجتماعی یک جامعه است و نیروی پشتیبانی یکی از پراهمیت‌ترین نیروهاست که هر نظامی باید به آن توجه کافی کند.

۳. براساس مؤلفه‌های جامعه‌پذیری سیاسی (شکل‌گیری ایستارها، ارزش‌ها و باورهای سیاسی، خدمت به اعتلای وطن، پایبندی به تعهدات، عمل و رفتار، مشارکت سیاسی و احترام به حاکمیت نظام سیاسی) نیازمند تقویت نظام پولی و بانکی، رشد تولید، رونق اقتصادی، کاهش تورم و رفع تبعیض هستیم تا در آینده شاهد رشد بیشتر در حوزه‌های اهمیت و احترام به نشان‌های ملی، شکل‌گیری باورهای سیاسی، تقویت حس میهن‌پرستی، تقویت حس فداکاری و مسئول دانستن خود در قبال جامعه، تقویت حس قانون‌پذیری، تقویت انضباط اجتماعی و احترام به فرهنگ و آداب‌ورسوم در بین جوانان و البته امیدواری بیشتر در جامعه باشیم (طاهری، ۱۴۰۱: ۱۴۳).

پیشنهادها

- به‌کارگیری نخبگان در انتصاب‌های اقتصادی کشور؛
- دستگاه نظارتی قوی و آگاه به امور اقتصادی؛
- برخورد‌های شدید و بدون اغماض با عوامل مخرب و دست‌یاز به بیت‌المال (چه کسانی که به بدنه دولت رخنه و نفوذ کرده‌اند و چه بخش‌های خصوصی)؛
- اجتناب از انحصار و برخورد جدی با انحصارطلبی (چه از سوی دولت و چه از سوی آقازاده‌ها)؛
- تلاش در جهت رهایی از اقتصاد رانتی، تک‌محصولی و خام‌فروشی؛
- تشویق سرمایه‌داران به سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی؛
- ایجاد اطمینان و امنیت برای حفظ سرمایه سرمایه‌گذار؛
- استفاده از ظرفیت ارگان‌ها و شرکت‌های دولتی در امور اقتصادی فقط در مواردی که امکان ورود بخش خصوصی نیست یا توانایی بخش خصوصی به اندازه کافی نیست؛
- اجتناب از هر عاملی که موجب تضعیف بخش خصوصی شود؛

- توجه ویژه به بخش خصوصی در تمامی تصمیمات اقتصادی و سیاست‌گذاری‌های مرتبط؛
- جلوگیری از تبدیل بانک‌ها به بنگاه؛
- گرفتن مالیات و تعرفه گمرکات از شرکت‌های دولتی، خصوصیتی و حکومتی به‌مانند بخش‌های خصوصی (بدون هرگونه چشم‌پوشی و تبعیض)؛
- ایجاد بسترهای مناسب برای ورود بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری‌های خارجی؛
- برخورد جدی، برابر قانون و بدون هرگونه چشم‌پوشی با بدهکاران بزرگ بانکی و معرفی آنان به مردم؛

- برخورد جدی، برابر قانون و بدون هرگونه چشم‌پوشی با مؤدیان مالیاتی (حقیقی یا حقوقی) که از پرداخت مالیات سر باز زده و دچار فرار مالیاتی هستند و معرفی آنان به مردم؛
- حرکت جدی و هوشمندانه به سمت خصوصی‌سازی به‌صورت کاملاً شفاف و با آگاهی عموم مردم (واگذاری شرکت‌ها و کارخانجات دولتی به بخش خصوصی (افراد اهل) هم به‌لحاظ مالی و سرمایه، هم به‌لحاظ اخلاقی و سوابق)؛

- براساس مطالب و موارد عنوان شده و نتایج پژوهش حاضر، افزایش نقدینگی و فربه‌شدن دولت از مهم‌ترین عوامل تورم است و اقتصاد رانتی و تضعیف بخش خصوصی از مهم‌ترین عوامل جلوگیری از رشد تولید در حال حاضر در ایران محسوب می‌شود. با نظر به مؤلفه‌های به‌دست‌آمده در خصوص مهار تورم و رشد تولید بی‌شک پیگیری و عملیاتی نمودن دو طرح و سناریو مهم یعنی نخست، تقویت ارزش پول ملی و دوم، توسعه بیش‌ازپیش شرکت‌های دانش‌بنیان می‌تواند از جمله مواردی باشد که بیش از هر موضوعی اهمیت داشته و باید به‌جد در دستور کار قرار گرفته و از طرف مجلس، مردم و حاکمیت از دولت حاضر و دولت‌ها مطالبه شود.

طرح شماره ۱. توسعه بهره‌برداری از ظرفیت مجموعه‌های دانش‌بنیان در رشد تولید

ظرفیت‌های بی‌نظیر مجموعه‌های فناوری و دانش‌بنیان کشور طی چند سال اخیر به‌خوبی توانسته به اعتماد و حمایت‌های حاکمیتی پاسخ مناسب داده و به‌مانند یک شتاب‌دهنده قوی به رشد تولید ملی کمک نماید. این شرکت‌ها و مؤسسات به‌منظور هم‌افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش‌محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری‌سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالاها و خدمات) با ارزش افزوده فراوان ایجاد می‌شوند. از نگاهی دیگر، شرکت یا مؤسسه دانش‌بنیان شرکت یا مؤسسه‌ای کارآفرین (مخاطره‌پذیر) است که دانش

را در ابزار، کالاها، فرآیندها و طراحی‌های مرتبط با فناوری مربوطه به کار گرفته و با پذیرش مخاطرات کار و البته تحت حمایت مراکز رشد تخصصی، در مقیاس وسیع‌تر اقدام می‌نمایند.

طرح شماره ۲. تقویت ارزش پول ملی

نرخ تورم، تأثیر مستقیم در افزایش یا کاهش ارزش پول ملی دارد. در نیم قرن گذشته نرخ تورم در ایران در بیشتر سال‌ها دورقمی بوده است. این درحالی است که میانگین نرخ تورم در دنیا حدود ۳ درصد است و همین مسئله را می‌توان به‌عنوان مهم‌ترین عامل کاهش ارزش پول ملی در ایران دانست. از طرفی، شکاف تورم بین اقتصاد ایران و شرکای تجاری تأثیری بسزا در ارزش پولی ملی کشور دارد. تحلیلگران کاهش ارزش پول هر کشور را به مرگ خاموش اقتصاد تعبیر می‌کنند. برای جلوگیری از کاهش ارزش پول کشور و همچنین تقویت پول ملی، دولت‌ها وظایف بسیار مهم و تأثیرگذاری دارند که با رعایت کردن یا عدم‌رعایت این وظایف، اثرات آن در ارزش پولی آن کشور نمایان می‌شود. در سالیان اخیر کاهش ارزش ریال یک چالش بزرگ بوده و تأثیر بسیار زیادی در اقتصاد کشور داشته است.

و در پایان به‌عنوان سخن نهایی پیشنهاد می‌شود قرارگاهی فراقوه‌ای به‌منظور ایجاد هماهنگی و انعکاس مستمر گزارش از میزان تحقق شعار سال تشکیل شود تا این شعار به‌صورت یک مطالبه عمومی از مسئولین و نهادهای مختلف مطرح شود و به یاری خداوند متعال آثار و نتایج آن کاملاً آحاد جامعه را شیرین کند.

منابع

۱. آلموند، گابریل (۱۳۹۶). سیاست مقایسه‌ای، ترجمه علیرضا طیب و دکتر وحید بزرگی. تهران: انتشارات امیرکبیر.
۲. اخترشهر، علی (۱۳۸۶). مؤلفه‌های جامعه‌پذیری سیاسی در حکومت دینی. چاپ اول، تهران: انتشارات پژوهشکده فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۳. ازغندی، علیرضا (۱۳۷۴). ارتش و سیاست. تهران: نشر قومس.
۴. پهلوی دیزگاه، امیر (۱۳۹۶). تورم یا حباب تورمی. تهران: انتشارات ناقوس.
۵. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۲). جهاد اقتصادی. تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
۶. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۵). رکود تورمی در اقتصاد ایران. اردبیل: انتشارات جهاد دانشگاهی.
۷. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۰). تورم در اقتصاد ایران، ویراستار: مجتبی فرهنگ. تهران: انتشارات مرکز پژوهشی آموزشی کوثر.
۸. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۹). تولید در بستر اقتصاد مقاومتی. تهران: انتشارات گنجور.
۹. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۹). تبیین عوامل کلیدی اثرگذار بر قدرت دفاعی ج.ا.ایران. فصلنامه راهبرد دفاعی، ۲(۷۲)، ۳۸-۱۳.
۱۰. جعفری، حسین‌علی، و دادفر، سهیل (۱۴۰۱). تولید، دانش‌بنیان، اشتغال‌آفرین. تهران: انتشارات حکمت و عرفان.
۱۱. حیدری، غلامحسین، و صالحی، سیدیوسف (۱۳۹۱). تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی. تهران: انتشارات شرق.
۱۲. رحمتی، محمدحسین، و مدنی‌زاده، سیدعلی (۱۳۹۹). عوامل رکود تورمی و راهکارهای خروج. تهران: انتشارات موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.
۱۳. رجبی، سعید (۱۳۹۵). نگرش مفهومی و تجربی به تورم و نقدشوندگی سهام. تهران: انتشارات نیرومند.

۱۴. طاهری، مهرداد (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی آموزش سربازان وظیفه با رویکرد جامعه‌پذیری سیاسی از دیدگاه سیاست‌گذاران و مجریان حوزه نظام‌وظیفه. فصلنامه علمی امنیت ملی، ۶(۴۳)، ۱۶۹-۱۹۴.
۱۵. طاهری، مهرداد (۱۳۹۸). جامعه‌پذیری سیاسی سربازان و تأثیر آن بر امنیت ملی. فصلنامه مطالعات امنیت ملی، ۳(۵)، ۵۱-۸۲.
۱۶. طاهری، مهرداد (۱۴۰۱). هویت‌سازی با تکیه بر جامعه‌پذیری سیاسی، فصلنامه مطالعات ملی، ۴(۹۲)، ۱۴۳-۱۶۶.
۱۷. عسکری، محمود (۱۴۰۲). معرفی پیامدهای اقتصاد سیاسی رانتی بر فرایند حکمرانی امنیتی. فصلنامه راهبرد دفاعی، ۶(۸۱)، ۱۲۳-۱۵۳.
۱۸. فرامرزی، رقیه (۱۳۹۷). سهمگین‌ترین رکود تورمی ایران در سال ۹۷ از زبان موافقان و مخالفان دولت. تهران: انتشارات کهکشان علم.
۱۹. قوام، عبدالعلی (۱۳۶۹). درآمدی بر جامعه‌پذیری سیاسی. مجله مطالعات جامعه‌شناختی دانشگاه تهران، ۴(۶۹)، ۲۲۷-۲۳۸.
۲۰. قوام، عبدالعلی (۱۳۸۸). سیاست‌های مقایسه‌ای. تهران: سمت.
۲۱. قدیری ابیانه، محمدحسن (۱۳۹۲). توهم نفتی. تهران: توحید.
۲۲. کتابی، احمد (۱۳۷۱)، تورم، ماهیت، علل، آثار و راه‌های مقابله با آن. تهران: انتشارات اقبال.
۲۳. کمیجانی، زهره (۱۳۹۹). تورم و اثرات آن بر اقتصاد ایران. تهران: انتشارات آوای رویش.
۲۴. مریدی، سیاوش، و نوروزی، علیرضا (۱۳۷۳). فرهنگ اقتصادی. تهران: پیشبرد و نگاه.
۲۵. مهرداد، هرمز (۱۳۷۶). جامعه‌پذیری سیاسی. چاپ اول، تهران: پاژنگ.
۲۶. هوفمان، یورگین (۱۳۶۷). نظریه‌های متفکرین بزرگ اقتصاد، ترجمه طهماسب محشتم دولتشاهی. تهران: اردیبهشت.
۲۷. هاروی، جک (۱۳۸۹). اقتصاد جدید، ترجمه محمدباقر نوبخت. تهران: مؤسسه انتشاراتی کمیل.